

Stiftelsen Nordiska museet
leif.hed@nordiskamuseet.se

Nacka kommun
registrator@nacka.se

Elektronisk delgivning

Förslag till skyddsbestämmelser vid byggnadsminnesförklaring av sommarnöjet Svindersvik på fastigheten Sicklaön 90:1, Nacka kommun

Fråga om byggnadsminnesförklaring av sommarnöjet Svindersvik väcktes av Stiftelsen Nordiska museet den 10 oktober 2018. Länsstyrelsen har med anledning av den väckta frågan tagit fram ett förslag till skyddsbestämmelser för Svindersvik.

Enligt 3 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950), KML, får en byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Länsstyrelsen bedömer att sommarnöjet Svindersvik har ett sådant kulturhistoriskt värde att byggnaden uppfyller kraven för byggnadsminne i 3 kap. 1 § KML.

Era synpunkter önskas

Länsstyrelsen önskar ta del av Era synpunkter på förslaget till skyddsbestämmelser för Svindersvik. Länsstyrelsen vill även att Nordiska museet bekräftar att en byggnadsminnesförklaring inte kommer innebära några krav på intrångsersättning enligt 3 kap. 10 § KML från er sida.

Era synpunkter önskas **senast den 16 juni 2023**. Eventuella frågor ställs till Lotta Eriksson Kockum, lotta.eriksson.kockum@lansstyrelsen.se, tfn 010-2231335.

Beskrivning av ärendet

Länsstyrelsen fick den 10 oktober 2018 in en väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av sommarnöjet Svindersvik. Frågan väcktes av fastighetens ägare Stiftelsen Nordiska museet.

Länsstyrelsen har sedan den väckta frågan inkom låtit dokumentera byggnaderna och den närmaste parken som ett underlag för framtagande av förslag till skyddsbestämmelser. Under våren 2023 har ett par möten hållits med fastighetsägaren för att stämma av förslaget om omfattning och utformning.

Länsstyrelsen, och konsulter som arbetat på uppdrag av Länsstyrelsen, har besökt Svindersvik vid en handfull tillfällen under ärendets beredning.

Kulturhistorisk värdering och motivering

Svindersviks kulturhistoriska värde är huvudsakligen knuten till gårdens funktion som sommarnöje under drygt 200 år; från 1740-talet fram till 1940-talet. Utmärkande är den väl sammanhållna helheten med huvudbyggnad, köksflygel, paviljong, ekonomi- och personalbyggnader samt trädgård och park. Gårdens bebyggelse tillsammans med trädgård och park ger en sällsynt god möjlighet till kunskap om, och förståelse för, en sommarnöjesmiljö från 1700-talets mitt. Det kontinuerliga bruket som sommarnöje, där byggnaderna inte övergått till att bli permanentbostäder, har bidragit till att anläggningen inte moderniserats och anpassats till moderna krav i någon högre utsträckning vilket bidrar till den ålderdomliga och autentiska upplevelsen.

Svindersvik som ett sommarnöje för personer ur högborgerligheten var ett nytt inslag i det svenska 1700-tals samhället. Lokaliseringen vid vattnet speglar dels kopplingen till den Grillska familjens övriga fastighetsbestånd i trakten genom beckbruket på Svindersvikens norra strand, dels tidens transportvägar med båt ut från staden.

Huvudbyggnaden och köksflygeln är tillsammans med delar av trädgården en av Sveriges bäst bevarade rokokoplanläggningar ritad av dåtidens främste arkitekt, Carl Hårleman. Huvudbyggnadens fasader har en stark koppling till tidens franska förebilder medan planlösningen är mer traditionellt svensk med rötter i den karolinska tidens herrgårdsanläggningar. Interiörerna i bland annat vestibul och matsal är tämligen enkelt inredda med klassicerande inslag och står i stark kontrast mot till exempel salongens exklusiva rispapperstapet från Kina. Tapeten visar på byggherrens starka ekonomiska ställning och hans direkta kopplingar till det Ostindiska kompaniet. Ljusinflödet genom en oval öppning i taket i den i övrigt fönsterlösa vestibulen är en arkitektonisk lösning som Hårleman använder sig av även i Svartsjö slott.

Köksflygeln med kök och tillhörande skafferier, källarutrymmen och bostadsrum för tjänstefolket är med sin ålderdomliga inredning och den med tiden tillkomna patinan en mycket välbevarad köksinteriör som

förmedlar kunskap om 1700- och 1800-talets arbetsförhållanden och hushållets sociala stratifiering.

Paviljonsbyggnadens särpräglade form och blandningen av byggnadstekniker speglar byggnadens olika tillkomstperioder och bruk. Den ursprungliga funktionen är inte helt klarlagd men att byggnaden under 1700-talets mitt använts som orangeri eller möjligen som sommarmatsal med höga smala fönster mot söder är tämligen säkert. Det nuvarande utseendet hör samman med förändringar under 1770- och 1780-talet då också salongen inreddes i en tidig gustaviansk stil med vissa kvardröjande drag av rokoko. Salongens och entréhallens inredningar med väv- och pappspända väggfält med dekormåleri, snickerier, kakelugnar och eldstäder är mycket välbevarade. Rummens patina förstärker det autentiska uttrycket och upplevelsen av förfluten tid samtidigt som den förmedlar information om den restaureringsideologi som rådde under 1950-talet då Nordiska museet tillträdde som gårdens ägare.

De många sovrummen i såväl huvudbyggnaden som i paviljonsbyggnaden speglar behoven av denna typ av rum i en sommarnöjesmiljö där såväl tjänstefolk som tillresande gäster skulle härbärgas. Rummens storlek och inredning speglar den sociala stratifieringen och hur behoven ändrats över tid. De många lagren av ytskikt på väggarna, framför allt i form av papperstaper, speglar modets växlingar från 1700-talets mitt fram till 1900-talets första hälft.

Övriga byggnader i form av trädgårdsmästerbostad, brygghus/tvättstuga och stall är viktiga komponenter för att förmedla kunskap om hur en sommarnöjesmiljö från 1700- och 1800-talet brukades.

Trädgårdsmästaren och hans personal hade en central funktion i gårdens skötsel och ekonomi, såväl för självhushållningen som för avsalu till den närliggande staden, och denna betydelse speglas i bostadens placering i direkt anslutning till trädgården. I brygghuset/tvättstugan förmedlar den stora murade spisen liksom den direkta närheten till vattnet och bryggan byggnadens funktion. Byggnaderna bevarar i hög grad både ursprunglig byggnadskonstruktion och exteriör utformning vilket tillsammans med huvudbyggnad, köksflygel och paviljong på ett värdefullt sätt vittnar om en gången tids byggnadsskick.

Huvudbyggnaden och köksflygelns axiella förhållande till den staketomgärdade trädgården med trädkantade kvarter knyter an till barockens formträdgårdar. Kvarterens nyttobetonade odlingar i form av bland annat fruktträd och bärbuskar är till stora delar bevarad vilket medför att den ursprungliga och tidstypiska kombinationen av nyttoodling och estetiskt anlagd trädgård på ett pedagogiskt sätt kvarstår. Ängen i anläggningens södra del hade en viktig funktion för bete och

foder till gårdens djur och dess bevarade öppna karaktär är viktig för upplevelsen av anläggningen.

Den kring gårdens centrala delar utlagda engelska parken kan fortfarande skönjas även om parken är mycket påverkade av Värmdöledens framdragande och delvis också igenvuxen.

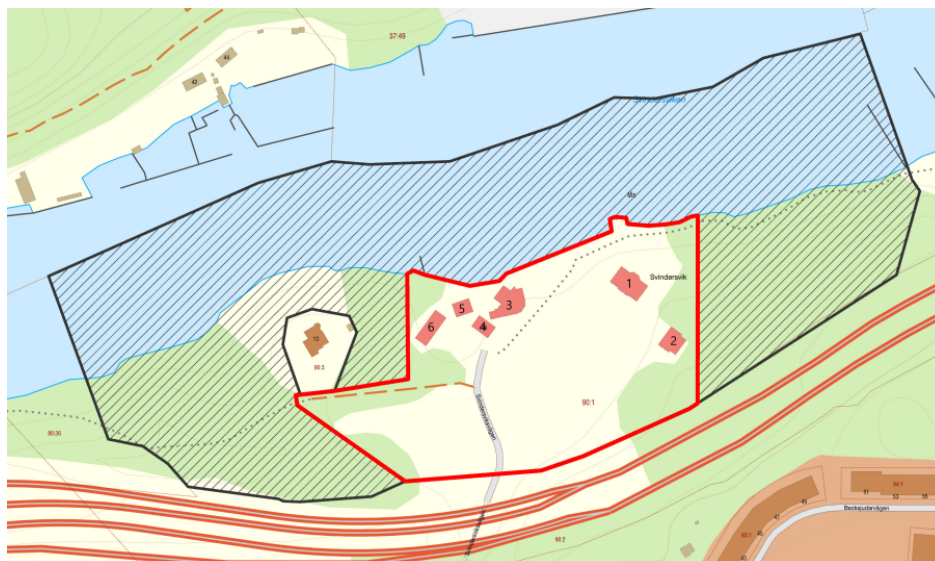
Nordiska museet övertog ägandet av Svindersvik runt 1950 och då inleddes en ny era i gårdens historia. I samband med förvärvet inleddes en restaurering som tog sikte på att dels återställa Svindersvik, och då främst huvudbyggnaden och paviljongen, till dess 1700-tals utseende, dels bevara den patina som byggnaderna besatt. Uttrycken för restaureringen ger värdefull kunskap om tidens nyvunna restaureringsprinciper med noggrann konservering av bevarade ytskikt samt i vissa fall noggranna rekonstruktioner och kompletteringar. Värdefullt för upplevelsen och förståelsen av sommarnöjet Svindersvik är den på plats bevarade möbleringen som skänktes till Nordiska museet i samband med byggnadsförvärvet.

Förslag till skyddsbestämmelser

Svindersvik har enligt Länsstyrelsens bedömning sådana kulturhistoriska värden att den uppfyller kraven för en byggnadsminnesförklaring.

En förutsättning för en byggnadsminnesförklaring är att Länsstyrelsen kan skriva fram skyddsbestämmelser så långt det är möjligt i samförstånd med byggnadens ägare.

Länsstyrelsen föreslår efter samråd med berörd fastighetsägare att nedanstående skyddsbestämmelser (punkt 1 – 8) ska gälla för byggnadsminnet Svindersvik.

Karta över byggnadsminnet Svindersvik avgränsat med röd linje samt tillhörande skyddsområde avgränsat med svart linje och skrafferat. Gränsen för byggnadsminnet går i strandlinjen oavsett landhöjning/naturliga variationer av vattenståndet. Fastigheten Sicklaön 90:3 omfattas inte av byggnadsminnesbeslutet.

1. Byggnadsminnet – det område som på ovanstående karta avgränsats med röd linje - ska vårdas och underhållas så att byggnadsminnets kulturhistoriska värden inte minskar. Vård och underhåll ska utföras med material och metoder som är anpassade till byggnadsminnets egenart.
2. Byggnadsminnet får inte ytterligare bebyggas eller till sin mark- och växtstruktur på annat sätt förändras. Fasta anordningar i form av exempelvis bryggor och trappor samt flerårigt växtmaterial får inte förändras eller tas bort.

Med mark- och växtstruktur avses det sätt som byggnadsminnet är ordnat med exempelvis gångsystem, terrasser, gräsytor, träd och andra planteringar och deras inbördes förhållande till varandra.

Med fasta anordningar avses till exempel murar, terrasser, trappor, räcken och staket.

3. Skyddsområdet – området avgränsat med svart linje och skrafferat på ovanstående karta – får inte ytterligare bebyggas. Området ska vårdas och underhållas så att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.
4. För byggnad 1 (huvudbyggnaden) gäller även:
 1. Huvudbyggnaden får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

2. Byggnadens stomme eller andra byggnadsdelar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material. Ändring av planlösning och rumsvolymer får inte göras.
 3. Fast inredning i form av exempelvis golvbeläggning, dörrar, fönster, smidesräcken, platsbyggda skåp, bröstningspaneler, boaseringar och kakelugnar får inte tas bort eller på annat sätt förändras.
 4. Ytskikt får inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras.
5. För byggnad 2 (köksflygeln) gäller även:
1. Köksflygeln får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadens stomme eller andra byggnadsdelar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material. Ändring av planlösning och rumsvolymer får inte göras.
 3. Fast inredning i form av exempelvis golvbeläggning, dörrar, fönster, köksskåp och kakelugnar får inte tas bort eller på annat sätt förändras.
 4. Ytskikt får inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras.
6. För byggnad 3 (paviljongen) gäller även:
1. Paviljongen får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadens stomme eller andra byggnadsdelar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material. Ändring av planlösning och rumsvolymer får inte göras.
 3. Fast inredning i form av exempelvis golvbeläggning, dörrar, fönster, smidesräcken, platsbyggda skåp, bröstningspaneler, boaseringar och kakelugnar får inte tas bort eller på annat sätt förändras.
 4. Ytskikt får inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras. Undantaget denna bestämmelse är WC på byggnadens bottenvåning.
7. För byggnad 4 (trädgårdsmästarebostaden) gäller även:

1. Trädgårdsmästarbostaden får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadens stomme eller andra byggnadsdelar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material. Ändring av planlösning och rumsvolymer får inte göras.
 3. Fast inredning i form av exempelvis dörrar, fönster, golvssocklar och murade spisar får inte tas eller på annat sätt förändras.
8. För byggnad 5 och 6 (brygghuset och stallet) gäller även:
1. Byggnaderna får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadernas stommar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material.
 3. I brygghuset får inte den öppna eldstaden med bakugn och skorsten rivas eller på annat sätt förändras.

Ärendets fortsatta handläggning

Efter remisstidens utgång avser Länsstyrelsen utifrån inkomna synpunkter att bereda förslaget inför kommande avgörande i frågan.

Med vänliga hälsningar,

Lotta Eriksson Kockum